

แนวคิดคลาสสิกว่าด้วยสงครามกับนัยสำคัญ ในทางเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ

ญาเรศ อัครพัฒนานุกูล*

(วันรับบทความ : 25 ตุลาคม 2562, วันแก้ไขบทความ : 7 มิถุนายน 2563,

วันตอบรับบทความ : 9 มิถุนายน 2563)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีเป้าหมายหลักในการสำรวจมุมมองที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์เรื่องสงครามและความรุนแรงที่ก่อร่างสร้างตัวและปรากฏให้เห็นผ่านทั้งประวัติศาสตร์การเมืองและปรัชญาการเมืองคลาสสิกของกรีกและโรมในยุคโบราณ ซึ่งได้ปรากฏให้เห็นผ่านองค์ความรู้ทางปัญญาและทางการเมืองของระเบียบสังคมในขณะนั้น โดยการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจเบื้องต้นของเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ของชาวกรีกในยุคโบราณที่มีต่อแนวคิดเรื่องสงครามและความรุนแรง ส่วนที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ของชาวโรมันในยุคโบราณที่มีต่อแนวคิดเรื่องสงครามและความรุนแรง และส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ผ่านนัยของเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ การศึกษาในครั้งนี้ ใช้วิธีการตีความและสังเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ผ่านงานเอกสารเป็นหลัก การศึกษานำไปสู่การสร้างความเข้าใจเบื้องต้นในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ว่าด้วยสงครามและความรุนแรงกับมโนทัศน์ทางการเมืองผ่านมุมมองทางรัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศทั้งมิติของแนวคิดสังคมนิยมแนวคิดมาร์กซิสต์ ซึ่งผลจากศึกษาพบว่าประวัติศาสตร์ของกรีกและโรมันโบราณในเรื่องสงคราม สามารถอธิบายผ่านองค์ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศได้ โดยเฉพาะการจัดวางมโนทัศน์เรื่องสงครามและความรุนแรงภายใต้พื้นที่ทางการเมือง การใช้มุมมองทางเศรษฐศาสตร์การเมืองโลกใน

* อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

E-mail: yared.ak@buu.ac.th

การสร้างความปลอดภัยให้กับการทำสงครามและการใช้ความรุนแรงทางการเมือง รวมทั้งการอ้างถึงความยุติธรรมในการขยายอำนาจทางการเมืองทหารและอาณาเขตเหนือดินแดนต่างๆ ผ่านมิติทางเศรษฐศาสตร์การเมือง

คำสำคัญ: สงคราม, ความรุนแรง, กวีชยุคโบราณ, โรมยุคโบราณ, เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ

The Classical Concept of War and International Political Economy

Yared Akarapattananukul*

(Received Date : 25 October, 2019, Revised Date : June 7, 2020,

Accepted Date : June 9, 2020)

Abstract

This article aims at exploring the concept of war and violence in Greek and Roman traditions. It looks at the historical practices as well as the philosophical contributions of ancient Greece and Rome on the grounds that they comprise remarkable intellectual and political traditions. The study can be divided into 4 aspects: (1) an introduction to international political economy; (2) the study of ancient Greek political thoughts and historical practices; (3) the study of ancient Roman political thoughts and historical practices and (4) the reflection on the ancient concept of war and violence in the lens of international political economy. The article deals with interpretative and historical analyses on documenting sources in its methodology. This research provides a basic understanding of the relationship between the concept of war and violence and that of politics in the fields of political science and the Realist and Marxist approaches of international political economy. It eventually shows that international political economy sheds light on the ideas of ancient Greek and Roman warfare, especially on the (re) arrange of the ancient concept of war and violence in a political sphere, the justification of war and violence, and the justice in using military power outside each own land.

Keyword: War, Violence, Ancient Greece, Ancient Rome, International Political Economy

---

* Lecturer, Department of Political Science Faculty of Political Science and Law, Burapha University

บทนำ

กรีซและโรมยุคโบราณมักจะได้รับ การขนานนามว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างองค์ความรู้ในสาขาต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำสงครามและความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรงทางการเมือง ความเข้มข้นของการทำสงครามในกรีซและโรมยุคโบราณ (ancient Greece and Rome) ถูกอธิบายด้วยวลีที่ว่า 'unrelenting regularity' หรือ 'ความต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ' (Finley, 1986, p.67) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นอย่างบ่อยครั้งของสงครามในดินแดนยุคโบราณทั้ง 2 ยุคนี้ ตัวอย่างเช่น การทำสงครามใหญ่ของชาวกรีกอย่างน้อย 2 สงคราม ได้แก่ สงครามเปอร์เซีย (the Persian Wars) และสงครามเปโลโปนีเซียน (the Peloponnesian War) ล้วนเป็นสงครามที่ใช้เวลาทั้งสิ้นหลายทศวรรษ* (การต่อสู้ในสนามรบสงครามเปอร์เซีย ตั้งแต่ช่วง 499 - 449 ปีก่อนคริสตกาล และการต่อสู้ในสงครามเปโลโปนีเซียน ในช่วง 460 - 445 และ 431 - 404 ปีก่อนคริสตกาล) รวมถึงสงครามย่อย ๆ ที่กินเวลาหลายปีอย่างสงครามเพื่อชัยชนะของกษัตริย์ฟิลลิปส์แห่งมาเซดอน (Philip of Macedon) ตั้งแต่ช่วง 356 - 336 ปีก่อนคริสตกาล แรงจูงใจในการดำเนินสงครามก็มีหลากหลาย ตั้งแต่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว เพื่อความยิ่งใหญ่ของนครรัฐต่าง ๆ ในดินแดนแถบนี้ และเพื่อผลประโยชน์ในเชิงวัตถุประสงค์ของชุมชนเผ่าหรือรัฐเล็ก ๆ อันเป็นผลมาจากดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องกับ/หรือเพื่อช่วยเหลือนครรัฐใหญ่ ๆ อย่าง เอเธนส์ (Athen) หรือโรม (Rome) (Finley, 1983, p.113)

บทความนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อสำรวจมุมมองของชาวกรีกและโรมันที่เกี่ยวข้องกับการเกิดขึ้นของสงคราม โดยเฉพาะมุมมองในการสร้างเหตุผลและความถูกต้องในทางการเมืองให้กับการทำสงครามและการทหาร โดยภายในบทความแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ และแนวการศึกษาแบบสังคมนิยมและมาร์กซิสต์ ส่วนที่สองเป็นการศึกษามโนทัศน์ว่าด้วยสงครามและการใช้ความรุนแรง

---

* แม้ว่าสงครามระหว่างกรีกกับเปอร์เซีย อย่างสงครามเปอร์เซีย (the Persian Wars) และสงครามระหว่างนครรัฐต่าง ๆ ของกรีก อย่างสงครามเปโลโปนีเซียน หรือสงครามอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในยุคกรีกโบราณจะมีปัจจัย เงื่อนไข และบริบทที่มาและผลที่แตกต่างกันและหลากหลาย แต่การยกตัวอย่างในครั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าการทำสงครามของกรีซยุคโบราณในแต่ละสงครามนั้นเกิดการสู้รบขึ้นหลายครั้ง ดังที่ Finley อธิบายด้วยวลีที่ว่า "ความต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ"

ผ่านมุมมองของชาวกรีกโบราณในยุคคลาสสิก (Classical Greece) ส่วนที่สามเป็นการศึกษามโนทัศน์ดังกล่าวผ่านมุมมองของชาวโรมันโบราณในช่วงสาธารณรัฐโรมัน (Roman Republic) และจักรวรรดิโรมัน (Roman Empire) และส่วนสุดท้ายเป็นการวิเคราะห์มโนทัศน์ของสงครามและความรุนแรงในการเมืองกรีกและโรมันโบราณผ่านมุมมองของเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศทั้งในมิติของแนวคิดสังคมนิยม (Realism) และมาร์กซิสต์ (Marxism) ซึ่งผลจากการสำรวจแนวความคิดดังกล่าว นำไปสู่การจัดวางแนวคิดเรื่องสงครามและความรุนแรงในพื้นที่ทางการเมืองและเศรษฐศาสตร์การเมือง รวมถึงการใช้มิติทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศในการอธิบายถึงความชอบธรรมและความยุติธรรมในการใช้ความรุนแรงในทางการเมืองตามมุมมองของชาวกรีกและโรมัน อีกด้วย

ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ

โดยทั่วไปแล้ว เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy) เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผสมกันระหว่างองค์ความรู้ทางการเมืองระหว่างประเทศและองค์ความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งให้ความสำคัญกับมิติที่เกี่ยวข้องกับการข้ามเขตพรมแดน ประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงของระบบโลก อันเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก คำว่า “เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ” นั้น เริ่มต้นใช้กันในหมู่นักวิชาการในช่วงกลางศตวรรษที่ 1960s เพื่อเป็นกรอบในการอธิบายปัญหาของเศรษฐกิจโลกที่มีตัวแสดงหลักคือรัฐและความล่าช้าของการพัฒนาในโลกที่สาม (Marlin-Bennett, 2010) ต่อมาในช่วงปี 1960 - 1970 คำนี้ก็ถูกแทนที่ด้วยคำว่า “เศรษฐกิจการเมืองโลก” (Global Political Economy) เนื่องจากแนวโน้มของการเมืองโลกในช่วงดังกล่าวเริ่มที่จะก้าวไปไกลกว่าตัวแสดงระดับรัฐและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ กล่าวคือ ได้รวมเอาตัวแสดงต่าง ๆ ของการเมืองโลก ทั้งบริษัทข้ามชาติ องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรแสวงหา/ไม่แสวงหากำไรระหว่างประเทศต่าง ๆ และการเกิดขึ้นของโลกาภิวัตน์ข้ามเขตพรมแดนของรัฐชาติ เข้าไว้ในการศึกษาอีกด้วย (Marlin-Bennett, 2010) โดยแนวคิดหลักๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ เริ่มต้นจากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐและผลประโยชน์ของรัฐอย่างแนวคิด “พาณิชย์นิยม” (Mercantilism) ซึ่งได้รวมเอาทฤษฎีและนโยบายต่าง ๆ มาใช้อธิบายการที่รัฐเข้า

แทรกแซงตลาดเพื่อเพิ่มอำนาจและความมั่งคั่งส่วนตัว ในช่วงศตวรรษที่ 20 แนวคิดพาณิชยนิยมถูกแทนที่ด้วยแนวคิด “ชาตินิยมทางเศรษฐกิจ” (Economic Nationalism) ติดตามมาด้วยแนวคิด “เสรีนิยมดั้งเดิม” (Classical Liberalism) “เสรีนิยมใหม่เชิงสถาบัน” (Neoliberal Institutionalism) และ “เสรีนิยมคลาสสิกใหม่” (Neoclassical Liberalism) นอกจากนี้ยังรวมถึงแนวคิด “มาร์กซิสต์” (Marxism) มุมมองต่างๆ ของ “สตรีนิยม” (Feminist Approaches) และแนวคิด “ชุมชนนิยม” (Communitarianism) (Marlin-Bennett, 2010)

แม้องค์ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์การเมืองจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในทางการเมืองสมัยใหม่ งานศึกษาในครั้งนี้นับมองว่าแนวคิดในการทำสงครามและการใช้ความรุนแรงในยุคโบราณสามารถอธิบายผ่านมิติทางเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศตามมุมมองของแนวคิดสังคมนิยม (Realist Political Economy) และมาร์กซิสต์ (Marxist) ได้เป็นอย่างดี กล่าวโดยทั่วไปแล้ว หลักการเบื้องต้นของแนวคิดสังคมนิยมทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ 3 ประการ นั่นก็คือ (1) การใช้อำนาจรัฐที่ค้ำยันถึง (2) ผลประโยชน์ของชาติ เป็นหลัก ภายใต้ (3) สภาวะอนาธิปไตยที่ไม่มีรัฐใดสามารถอ้างตนเป็นผู้ครอบครองอำนาจสูงสุดอย่างแท้จริง (Kirshner, 2009, p.36) ซึ่งต่อมา แนวคิดอย่างสังคมนิยมใหม่ขยายความว่าเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ความพยายามในการรักษาสมดุลของอำนาจนั่นเอง ในส่วนของมุมมองของมาร์กซิสต์ให้ความสำคัญกับปัญหาเชิงโครงสร้างสังคม การกดขี่ของชนชั้นที่สูงกว่าที่กระทำต่อชนชั้นที่ต่ำกว่า ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว นำไปสู่การพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันทั้งภายในและระหว่างรัฐ (Marlin-Bennett, 2010)

ทั้งนี้ แม้ว่านครรัฐและเมืองต่างๆ ในกรีกและโรมันโบราณ จะมีความแตกต่างจาก ‘รัฐชาติ’ สมัยใหม่ในแง่ขององค์ประกอบที่ชัดเจนของความเป็นรัฐตามแบบรัฐสมัยใหม่ แต่บทความนี้เสนอว่า เมื่อพิจารณาผ่านแนวคิดสังคมนิยมและมาร์กซิสต์ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศแล้ว เราสามารถเทียบเคียงชุมชนของนครรัฐโบราณ เข้ากับคำอธิบายของสังคมนิยมที่อ้างถึงรัฐสมัยใหม่ได้ เนื่องจากบทความนี้มุ่งศึกษาชาวเมืองของนครรัฐและของเมืองแต่ละแห่งของกรีกและโรมันโบราณ ในลักษณะของการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเพียงหนึ่งเดียว ผู้ซึ่งเป็นตัวแทนของการใช้อำนาจสูงสุดของชาวเมืองในนครรัฐนั้น ๆ เปรียบเสมือนเดียวกับการพิจารณาอำนาจอธิปไตยเพียงหนึ่งเดียวที่เป็นตัวแทนในการใช้อำนาจสูงสุดของรัฐชาติสมัยใหม่ใน

แต่ละรัฐ โดยเมื่อกล่าวถึงชุมชนทางการเมืองโบราณข้างต้น ผู้ศึกษาเลือกใช้คำว่า “ชาวเมืองของนครรัฐและเมือง” แทนคำว่า “นครรัฐและเมือง” เนื่องจากเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในผู้ศึกษาประวัติศาสตร์กรีกโบราณแล้วว่า กรีกในยุคโบราณให้ความสำคัญกับชาวเมืองภายในนครรัฐมากกว่าพื้นที่ตั้งเชิงภูมิศาสตร์ของเมือง และวรรณกรรมกรีกโบราณก็มักจะอ้างถึงชาวเมือง เช่น ชาวเมืองเอเธนส์ ชาวเมืองสปาร์ตานั้นมากกว่าชื่อเมืองอย่างเอเธนส์หรือสปาร์ตา (ดูเพิ่มเติมใน Finley, 1984, p.10; Black, 2009, p. 130; Lane, 2014, p.14)

ในส่วนตัวไป ผู้ศึกษาจะได้ขยายความแนวคิดกรีกและโรมันโบราณที่เกี่ยวข้องกับสงครามและความรุนแรง เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงกับแนวคิดสังคมนิยมและมาร์กซิสต์ในหัวข้อต่อไป

กรีกโบราณกับมโนทัศน์ว่าด้วยสงครามและความรุนแรง

เมื่อพิจารณาถึงมโนทัศน์ว่าด้วยสงครามและความรุนแรงของชาวกรีกยุคโบราณ ในมุมมองของ Hall (2008, p.88) การทำสงครามของชาวกรีกสามารถสรุปได้ด้วยคำศัพท์ที่ว่า ‘จิตวิญญาณของการแข่งขัน (agonistic spirit)’ กล่าวคือ การทำสงครามไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมที่เป็นการรุกรานและตั้งรับระหว่างชาวกรีกและศัตรูของชาวกรีกเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการแข่งขันที่ผู้ผลแพ้ชนะอย่างเด็ดขาดและจริงจัง และสิ่งนำไปสู่สถานการณ์ของการไม่เป็นผู้ชนะก็เป็นผู้แพ้ (zero-sum game situation) มุมมองดังกล่าวพบได้ในงานของโสเครตีส (Socrates) เรื่องซีโนฟอน (Xenophon) ที่กล่าวถึงหน้าที่ (virtue) ของมนุษย์ในการเอาชนะมิตรด้วยความดีมีเมตตา และเอาชนะศัตรูด้วยการแสดงออกซึ่งความร้ายกาจอย่างที่สุด ทั้งนี้การอธิบายถึงสาเหตุของการทำสงครามในกรีกโบราณมีหลากหลายเหตุผล ทั้งเพื่อเกียรติยศ คุณค่า การกู้คืนศักดิ์ศรีจากการล้างแค้นที่ทนทรมานอันเนื่องมาจากการเป็นผู้แพ้ในสงครามครั้งก่อน ประเด็นเรื่องเศรษฐกิจ เช่น การแข่งขันทางการเกษตรและการแสวงหาทรัพยากร เป็นต้น (Hall, 2008, p.90) นอกจากนี้ การวางตัวเป็นกลางไม่ว่าจะทั้งในสงครามกลางเมืองหรือการต่อสู้กันระหว่างนครรัฐต่าง ๆ ก็ยังถือเป็นพฤติกรรมที่น่าสงสัยด้วย ตัวอย่างที่คนะดังกล่าวเช่น ในช่วงการถกเถียงที่เมืองคามารินา (Camarina) ในเขตเมืองไซราคูซาน (Syracusan) นั้น เฮอร์โมเครตีส (Hermocrates; 407 ปีก่อนคริสตกาล) ได้โต้แย้งว่า จุดยืนของการเป็นกลางเป็นสิ่ง

ที่ไม่ยุติธรรม เพราะการสงวนท่าทีของเราอาจนำมาซึ่งชัยชนะของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง (Hall, 2008, p.89) ซึ่งทำให้การวางตัวเป็นกลาง เป็นเรื่องเหลวไหลที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริง

สำหรับชาวกรีกแล้ว การเป็นทหารเพื่อออกรบเป็นหน้าที่ทางการเมืองอย่างหนึ่งของพลเมือง ตัวอย่างเช่น ในเอเธนส์ พลเมืองชายที่มีอายุครบ 18 ปี มีหน้าที่เข้าร่วมรบในสงคราม และการตัดสินใจของแต่ละนครรัฐว่าจะเข้าร่วมสงครามหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะในแต่ละครั้ง รวมทั้งการตัดสินใจว่าสงครามนั้น ๆ ถูกต้องหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับข้ออ้างและเหตุผลของแต่ละฝ่ายซึ่งเป็นผู้ขัดแย้งในสงครามด้วย (Finley, 1986, p.69; Lane, 2014, p.54) นอกเหนือจากพลเมืองชายแล้ว กลุ่มคนอื่นๆ ที่อาศัยภายในแต่ละนครรัฐ เช่น ผู้อาศัยที่ไม่ใช่พลเมือง พ่อค้า ทาส อาจจะถูกเรียกตัวให้เข้าร่วมรบในสงครามเพื่อป้องกันดินแดนของตนหรือรุกรานดินแดนอื่นได้เมื่อจำเป็น (Lane, 2014, p. 15)

นอกจากนี้ การโต้เถียงในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสงครามหรือสันติภาพสำหรับชาวกรีกโบราณ มักจะเกิดขึ้นที่การประชุมสภา (assembly) และการตัดสินใจว่าจะเข้าร่วมสงครามหรือไม่นั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองและการค้นหาหลักการทางการเมืองของแต่ละเมืองด้วย ตัวอย่างเช่น การถกเถียงระหว่างชาวสปาร์ตา (Spartan) ในการนำเมืองของตนเข้าร่วมสงครามเพื่อต่อสู้กับชาวเอเธนส์ หรือการถกเถียงระหว่างชาวเอเธนส์ (Athenian) ในการเข้ารุกรานซิซิลี (Sicily) ผ่านงานเขียนของทูซิดีส (Thucydides) ทั้งนี้ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น หน้าที่ในการป้องกันประเทศเป็นหน้าที่โดยตรงของพลเมืองกรีก นครรัฐ (Polis) ต่าง ๆ ในกรีซยุคโบราณจึงไม่ได้มีการแบ่งแยกระหว่างพลเมืองกับทหารอย่างชัดเจน ดังเช่นจักรวรรดิโรมันที่ซึ่งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการทหารถูกสร้างขึ้นอย่างถาวร มีการจัดกองกำลัง และการซ้อมรบต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ การส่งกองกำลังเข้าร่วมรบในสงครามของกลุ่มพันธมิตร ในการป้องกันนครรัฐต่างๆ ของกรีกโบราณ จึงเป็นเรื่องของค่านิยมซึ่งเกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือกิจการต่างๆ ของจักรวรรดิ อีกทั้งการที่ไม่มีทหารมืออาชีพพียงนำมาซึ่งความเปราะบางต่อการทำหน้าที่รุกรานต่างชาติของพลเมืองในกรีกโบราณอีกด้วย (Lane, 2014, p.15) แม้ในช่วงศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสตกาล ชาวกรีกนิยมว่าจ้างทหารมืออาชีพมากขึ้น แต่ทหารที่เป็นพลเมืองก็ยังเป็นกำลังหลักและกำลังสำคัญให้กับกองทัพอยู่ (Finley, 1983, p.59) เพราะผลจากการสู้รบ

เกี่ยวข้องโดยตรงกับความเป็นไปของพลเมืองในนครรัฐนั้น ๆ กล่าวคือ การพ่ายแพ้ของฝั่งตนเอง อาจนำไปสู่การริบรอนทรัพย์สิน การเป็นทาส และการเสียชีวิตได้ กล่าวเฉพาะในเอเธนส์ ผู้ดำรงตำแหน่ง *strategoí* จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นตำแหน่งผู้นำทางการเมืองที่มีอิทธิพลมาก จะได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้บังคับบัญชาการทหารสูงสุดในแต่ละปีด้วยวิธีการลงคะแนนเสียง (Finley, 1983, p. 58) สิ่งเหล่านี้ยัทำให้เห็นว่า บทบาทของพลเรือนและทหารในชีวิตทางการเมืองของชาวกรีกโบราณมีความเท่าเทียมกันในเชิงปฏิบัติ

ในส่วนของมุมมองทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับสงคราม เราจะพบว่าชาวเอเธนส์ผู้ซึ่งในด้านหนึ่งอุทิศตัวให้กับเสรีภาพและความเท่าเทียมกันภายในนครรัฐ ในอีกด้านหนึ่งก็เผชิญกับความยากวนในการกดขี่ชนชาติที่อ่อนแอกว่าผ่านการใช้กำลังและความรุนแรงเข้าคุกคามศัตรูภายนอกอาณาจักรของตนเอง สถานการณ์นี้ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่ซับซ้อนมาก เพราะในขณะที่มุมมองของการเมืองภายใน ชาวเอเธนส์มักจะกล่าวอ้างถึงการสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยเหนือการแทรกแซงของคณาธิปไตย และการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยเสรีภาพจากฝ่ายตรงข้าม เช่น จากชาวสปาร์ต้า มุมมองภายนอกของพวกเขากลับคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและใช้ความรุนแรงต่อดินแดนที่ถือว่าเป็นปรีภักษ์ต่อพวกเขา รวมถึงดินแดนที่ขัดขวางเจตจำนงค์และเป้าหมายของชาวเอเธนส์ ไม่ว่าจะดินแดนนั้นจะให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ก็ตาม (Lane, 2014, p.111) นี่จึงเป็นเหตุผลว่า ทำไมนักคิดยุคโบราณ เช่น เพอริคลีส (Pericles) และทูซิดีส ยืนยันว่า ความยุติธรรมของชาวเอเธนส์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นนั้น เป็นสิ่งที่น่าฉงนใจยิ่งนัก

ความต้องการที่จะสร้างจักรวรรดิของชาวเอเธนส์เป็นสิ่งที่ Finley (1986, p.73) อธิบายว่าเป็น ‘ลักษณะของความเป็นนักจักรวรรดินิยมที่เปลือยเปล่า/ใจแจ้ง’ หรือ ‘nakedly imperialist character’ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องนี้ทูซิดีสเขียนถึงสงครามเปโลโปนีเซียนว่า เป็นผลผลิตจาก “การเติบโตทางอำนาจของชาวเอเธนส์และความหวาดกลัวที่เกิดขึ้นในสปาร์ต้า” (Thucydides, *The History of Peloponnesian War*: 1.23) กล่าวคือ ทูซิดีสแสดงให้เห็นว่า สงครามเปโลโปนีเซียน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีลักษณะเฉพาะ และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากชาวเอเธนส์มีแนวคิดขยายดินแดน และชาวสปาร์ต้าเองก็มีความหวาดกลัวในอำนาจที่เพิ่มขึ้นของชาวเอเธนส์ (Finley, 1986, p.75) นอกจากนี้เพลโต (Plato) ก็ยืนยันถึงการเกิดขึ้นของสงครามว่า

สงครามของชาวเอเธนส์ต่อชาวสปาร์ต่าเป็นสงครามเพื่อสร้างอำนาจให้กับการเมืองจักรวรรดินิยมและเพื่อปล้นสะดมมากกว่าที่จะเป็นสงครามแห่งการปลดปล่อยสงครามเพื่อเสรีภาพ และประชาธิปไตยดังที่ชาวเอเธนส์กล่าวอ้าง (Lane, 2014, p.154) การยอมแพ้ของชาวมีลอส (Melos) ในปี 416 ก่อนคริสตกาล ในช่วงสงครามเปโลโปนีเซียนแสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจว่าสงครามใดจะยุติธรรมหรือไม่นั้นสามารถเกิดขึ้นได้ภายใต้สภาวะการณ์ที่คู่ต่อสู้ทั้ง 2 ฝ่ายมีความเท่าเทียมกันเท่านั้น แต่ในสงครามที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีสถานะอ่อนแอกว่า ฝ่ายที่อ่อนแอกว่าก็ต้องยอมจำนนให้ถูกกดขี่ ในขณะที่ฝ่ายที่แข็งแกร่งกว่าก็สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์เท่าใดก็ได้ตามที่ตนต้องการ (Lane, 2014, p.53) ไดโอดอตุส (Diodotus) คู่สนทนาโต้แย้งกับคลีออน (Cleón) ที่ปรากฏในงานของทูซิดีดัส ก็เน้นย้ำถึงประเด็นดังกล่าวว่า กิจการต่างประเทศจะต้องไม่ถูกชี้ขาดจากจุดยืนของความยุติธรรม แต่ต้องมาจากผลประโยชน์ของฝ่ายตนเอง (Lane, 2014, pp. 113 - 114)

คำอธิบายต่าง ๆ ในเรื่องสงครามเปโลโปนีเซียนดังกล่าวยังสามารถเชื่อมโยงไปถึงมุมมองที่ว่า ประชาธิปไตยของชาวเอเธนส์เป็นระบอบที่ยอมรับเพียงแค่อำนาจของ ‘พลเมือง’ หรือ *demos* ของตัวเองที่จะดำรงไว้ซึ่งแนวทางประชาธิปไตยและเชิดชูประชาธิปไตยของตนเองภายในอาณาเขตประตูเมืองเท่านั้น ในขณะที่นอกประตูเมืองเป็นเรื่องปกติที่ผู้มีอำนาจในนามของชาวเอเธนส์จะแสวงหาการครอบงำและสร้างความยุติธรรมต่อพลเมืองของนครอื่น ๆ เพื่อโอกาสในการแสวงหาซึ่งผลประโยชน์ของตนเอง ซึ่งเป็นการแสดงออกที่ไม่ต่างจาก ทธราชย์ เท่าไหร่สัก (Lane, 2014, pp.110 – 111) และสำหรับการเป็นพันธมิตรในสงคราม ชาวเอเธนส์ก็ไม่ได้ปฏิบัติต่อกลุ่มพันธมิตรอย่าง เพื่อน แต่เป็นในฐานะผู้ที่มีมือร่วมกันเพราะมีประโยชน์ร่วมกัน (coalitions of convenience) เท่านั้น

เมื่อกล่าวเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับการใช้ความรุนแรงภายในรัฐ มีประเด็นที่น่าสนใจที่อยู่ขอบทสนทนาระหว่างโสเครตีสกับจอร์เจียส (Gorgias) โพลัส (Polus) และคาลลิคิล (Callicles) ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวาทศาสตร์ (Rhetoric) กับความรุนแรง กล่าวคือ ในขณะที่จอร์เจียสกล่าวถึงวาทศาสตร์ในฐานะเสรีภาพของนักการเมืองผู้กล่าวปราศรัยในการโน้มน้าวชักจูงผู้อื่น โสเครตีสกลับมองในทางตรงกันข้ามว่า วาทศาสตร์ก็คือ “การคาดเดาถึงสิ่งหนึ่งที่เป็นที่น่าพึงประสงค์มากกว่าความรู้ที่แท้จริงถึงสิ่งที่ดี” ด้วยเหตุนี้ วาทศาสตร์จึงอาจ

เป็นต้นเหตุที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงได้ (Bickford, 2009, p.129) สำหรับโศครีตส์อำนาจของการใช้วาทศาสตร์ ในด้านหนึ่งอาจนำไปสู่ความเงียบ (Speechlessness) ซึ่งหมายถึงการที่ฝ่ายผู้ฟังไม่ได้สิทธิในการพูด หรือไม่สามารถพูดได้ หรือไม่ได้ถูกทำให้พูดได้ เนื่องจากถูกชักจูงโดยนักการเมืองผู้กล่าวปราศรัยเพียงฝ่ายเดียว ในอีกด้านหนึ่งก็นำไปสู่การใช้ความรุนแรง อันเนื่องมาจากในท้ายที่สุดแล้ว ผู้กล่าวปราศรัยก็จะต้องถูกจำกัดความคิดความเห็นในการแสดงออกทางวาจาจากความต้องการและคาดหวังของคนหมู่มาก และความพยายามในการเปลี่ยนเส้นทางของความต้องการและคาดหวังของผู้คนนี้ แม้แต่ตัวผู้กล่าวคำปราศรัยก็จะต้องเผชิญกับแรงกดดันจากความซุ่มซ่อนใจและการใช้ความรุนแรงในการต่อต้านดังกล่าว นอกจากนี้ ผู้คนก็อาจประท้วงใช้ความรุนแรงต่อนโยบายของนักการเมืองถ้าสิ่งที่พวกเขาพูดไม่ตรงกับความต้องการของผู้คนดังกล่าวอีกด้วย (Bickford, 2009, p.130)

สาธารณรัฐโรมันและจักรวรรดิโรมันกับมโนทัศน์ว่าด้วยสงครามและความรุนแรง

ความคิดว่าด้วยสงครามและการใช้ความรุนแรงของสาธารณรัฐโรมันในช่วงแรกสามารถเทียบเคียงได้กับกรีกโบราณ กล่าวคือ ชาวโรมันเริ่มที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและการแข่งขันเพื่อการขยายดินแดนและเพื่อเอาตัวรอดดังเช่นชาวกรีก แต่ตั้งแต่ในช่วงศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาล การเข้าครอบงำดินแดนอื่นของชาวโรมันก็เริ่มเป็นรูปเป็นร่างและขยายตัวอย่างรวดเร็วเป็นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับกรีกยึดครองดินแดนต่าง ๆ ของอาณาจักรกรีกโบราณ โดยชาวโรมันขยายอำนาจออกไปถึงบริเวณโดยรอบ ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ที่พวกเขาขนานนามว่า *Mare Nostrum* (Our Sea) รวมถึงแถบ คาลาโดเนีย (Caladonia) ในสก๊อตแลนด์ (Scotland) ปัจจุบัน และลึกเข้าไปถึงแถบเอเชียไมเนอร์ (Asia Minor) อีกด้วย (Black, 2009, p.183) ทั้งนี้ เส้นเขตแดนของชาวโรมันไม่ได้หมายความว่าเพียงอาณาเขตที่ถูกกำหนดในทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงเส้นเขตแดนธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา และชายฝั่ง ด้วย (Sidebottom, 2007, p.5)

โรมยุคโบราณมีทหารที่เป็นพลเมืองของตนเอง และการทำสงครามก็ถือเป็นหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่และมีเกียรติยศสำหรับชาวโรมันด้วย ในช่วงแรก ฟังก์ชัน (Function)

นี้สามารถทำหน้าที่ในการคงไว้ซึ่งเสรีภาพได้ดี และยังสามารถประสบความสำเร็จในกิจการสงครามอีกด้วย ภายใต้ระบอบสาธารณรัฐ การตัดสินใจในการทำสงครามของชาวโรมันขึ้นอยู่กับการลงคะแนนเสียงในที่ประชุมสภา (Assembly) เช่นเดียวกับชาวกรีกโบราณ แต่สำหรับชาวโรมันแล้ว ผู้ใดที่ตัดสินใจว่าโรมควรเข้าร่วมรบในสงคราม จะต้องเป็นผู้ที่ออกไปสู้รบในสนามรบด้วย โพลีบิอุส (Polybius; 200 - 188 ปีก่อนคริสตกาล) นักประวัติศาสตร์ชาวกรีกในยุค เฮลเลนนิค (Hellenistic period) ผู้ซึ่งมีงานเขียนมากมายเกี่ยวกับสาธารณรัฐโรมันกล่าวว่า ไม่มีผู้ใดสามารถเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ หากเขาผู้นั้นยังไม่เคยเข้าร่วมกองทัพเป็นเวลาครบ 10 ปี นอกจากนี้ หน้าที่ของการนำกองกำลังทหารก็เป็นหนึ่งในหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งสูงสุดในการบริหารที่เรียกว่า 'consul' และการทำสงครามก็ถือเป็นกิจกรรมปกติที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในสาธารณรัฐโรมันด้วย (Finley, 1983, p.58) ความศักดิ์สิทธิ์ของการปกป้องดินแดนของชาวโรมัน สามารถพบได้ในเรื่องเล่าโบราณที่กล่าวถึงเรกูลัส (Regulus) ผู้ซึ่งปฏิเสธที่จะทรยศต่ออาณาจักรของชาวโรมัน และยอมที่จะเดินทางไปยังเมืองคาร์ทเทจ (Carthage) เพื่อรับโทษตาย มากกว่าที่จะหันไปสวามิภักดิ์ต่อศัตรูของชาวโรมันอย่างชาวคาร์เทจเนียน (Carthaginian) (Black, 2009, p.182)

ในช่วงศตวรรษที่ 1 - 2 ก่อนคริสตกาล ภายหลังจากการมีชัยชนะเหนือเมืองต่างๆ ที่เป็นที่ตั้งของอิตาลี (Italy) คาร์ทเทจ (Carthage) และบางส่วนของสเปน (Spain) ในปัจจุบัน โรมเริ่มพัฒนากองกำลังทางทหารแบบมีอาชีพ ในช่วงเวลาดังกล่าว ระบบทหารถูกเปลี่ยนแปลงเป็นระบบกองกำลังอาชีพที่มีประสิทธิภาพที่สุดเท่าที่โลกก่อนหน้าและในขณะนั้นจะเคยมีมา (Levi, 1968, p.158) ผลจากการเปลี่ยนแปลงนี้ สงครามกลายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหลักทางเศรษฐกิจ ทั้งจากประสิทธิภาพในการแย่งชิงทรัพยากรจากศัตรูเพื่อเพิ่มความร่ำรวยให้กับโรม ซึ่งรวมถึงการรักษาไว้ซึ่งอำนาจเด็ดขาด (Imperium) ของอาณาจักรโรมัน หรือการใช้จ่ายเงินอย่างมหาศาลในกิจการทหาร และค่าใช้จ่ายในการจ้างทหารรับจ้างในการออกรบด้วย (Finley, 1986, p.83) ระเบียบวินัยในการทหารถูกกำหนดขึ้นในลักษณะของการแลกเปลี่ยน (*quid pro quo*) โดยเหล่าทหารจะต้องสาบานตนต่อผู้นำกองทัพของพวกเขาในการแลกเปลี่ยนคำสัญญาว่าจะได้รับรางวัลในเชิงวัตถุตอบแทนหากทุ่มเทกายใจให้กับการคว่ำชนะในสมรภูมिसงคราม (Black, 2009, p.182) ด้วยเหตุนี้ ในขณะที่ชาวเอเธนส์เข้าร่วมเป็นทหารด้วยเหตุผลด้านหน้าที่ของความเป็นพลเมือง

ปัจจัยหลักที่ทำให้พลเมืองของอาณาจักรโรมันโบราณในยุคต่อ ๆ มา เข้าร่วมรบในสงครามกลับเป็นเรื่องของเหตุผลทางการเงิน ได้แก่ การได้รับรางวัล ซึ่งหมายความรวมทั้งทรัพย์สิน เงินทอง และที่ดิน และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แต่ในส่วนของชนชั้นปกครอง สิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะได้รับในการเข้าร่วมเป็นทหารก็ยังคงเป็นการได้รับเกียรติยศและชื่อเสียงในฐานะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะผู้ที่ดำรงตำแหน่งจักรพรรดิในช่วงของจักรวรรดิโรมัน (Black, 2009, p.183)

ชาวโรมันมักจะทำอ้างถึงความชอบธรรมในการทำสงคราม (justification of war; just war/bellum iustum) โดยไม่สนใจว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือไม่ กล่าวอีกอย่างก็คือ สำหรับชาวโรมันแล้ว การทำสงครามเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม (justify) ด้วยตัวของมันเอง ซึ่งอาจมีขึ้นเพื่อการป้องกันดินแดน เพื่อสร้างพันธมิตรหรือเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของดินแดนพันธมิตรที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของโรม (patrocinium orbis terrae) ประเด็นนี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางความคิดของผู้คนในกรีซอย่างนครรัฐเอเธนส์กับโรม เมื่อชาวเอเธนส์โบราณมองพันธมิตรในลักษณะของการเป็น 'คนอื่น' ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ชาวโรมันกลับมีมุมมองต่อพันธมิตรในลักษณะของการอุปถัมภ์ซึ่งกันและกัน ในการขยายอาณาเขตของโรม ที่กินระยะเวลาตั้งแต่ยุคสาธารณรัฐโรมัน จนถึงยุคจักรวรรดิโรมัน ชาวโรมันเชื่อมั่นในการสร้างพันธมิตรและสนธิสัญญาระหว่างรัฐพันธมิตรเป็นอย่างมาก ซึ่งรวมถึงความร่วมมือกันในการกำจัดศัตรูร่วมของกลุ่มพันธมิตร (Black, 2009, p.182) ในขณะที่ชาวกรีกโบราณกำหนดให้รัฐที่แพ้สงครามต้องส่งเครื่องบรรณาการและอยู่ภายใต้รัฐที่แข็งแกร่งกว่าโดยไม่มีการจัดตั้งศูนย์กลางของอำนาจในการบริหาร ชาวโรมันกลับดำเนินกลยุทธ์ทางการเมืองที่แตกต่างจากชาวกรีกโดยการฟื้นฟูและรักษาไว้ซึ่งระบบการทหารแบบมืออาชีพ การขยายอัตลักษณ์ของตนเข้าไปในดินแดนที่ยึดอำนาจได้ และรวมเอาผู้คนของดินแดนเหล่านั้นเข้ามาเป็นพันธมิตรและให้อยู่ภายใต้ความรุ่งเรืองของสันติภาพของอาณาจักรโรมัน (the pax Romana) อีกทั้งพันธมิตรเหล่านี้ยังได้รับสิทธิใกล้เคียงกับพลเมืองโรมันด้วย (Levi, 1968, p.171)

ชาวโรมันมักจะทำสร้างพันธมิตรในการรบด้วยการเปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตรหรือเป็นรัฐลูกค้า (Client) ผ่านวิธีการเจรจาทางการทูต ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วมักได้รับความร่วมมือสนับสนุนอันเนื่องมาจากเหตุผลเบื้องหลังที่ชาวโรมันมีกองกำลังที่เข้มเข็งนั่นเอง รัฐพันธมิตรและรัฐลูกค้าของโรมมีพันธมิตรในการควบคุมรัฐภายใต้อาณัติเพื่อ

ผลประโยชน์ของโรมและชาวโรมัน ปกป้องรัฐพันธมิตรและรัฐคู่ค้าอื่นๆ ของโรม และจัดหากองกำลังและสิ่งของต่าง ๆ ให้กับโรมเมื่อโรมร้องขอ (Sidebottom, 2007, p.4) ด้วยเหตุนี้ ในช่วงของจักรวรรดิโรมัน ภาษาและการปฏิบัติในทางการทูตโรมันจึงเป็นตัวสนับสนุนให้รัฐคู่ค้าและพันธมิตรต่าง ๆ ยอมที่จะเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิ ถ้ารัฐพันธมิตรสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของจักรวรรดิโรมันได้ โรมก็จะสนับสนุนการปกครองและให้การยอมรับทายาทผู้นำของรัฐนั้น ๆ ต่อไป ชาวโรมันใช้สนธิสัญญาเพื่อผูกมิตร ซึ่งรวมถึงการสร้างเอกสารที่ยืนยันถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรมกับเหล่าพันธมิตร สถานะของโจร ผู้ถูกคุมขัง ผู้หนึ่งกองทัพ ในรัฐพันธมิตร และการช่วยเหลือกองทัพโรมัน (Sidebottom, 2007, p.25) ผู้คนที่อยู่ภายในรัฐพันธมิตรของจักรวรรดิโรมันจะถูกเรียกว่า (allies; *socii*) ซึ่งหมายถึงคนที่ยินดีกับการเป็นมิตรกับอาณาจักรโรมัน เพราะผลประโยชน์ที่พวกเขาจะได้จากการได้รับการสนับสนุนทางเศรษฐกิจ ทางการทูต และทางการทหาร (Sidebottom, 2007, p.4) ภายใต้ร่มเงาของจักรวรรดิโรมัน ผู้คนจะเพลิดเพลินกับอารยธรรมของตน สันติภาพที่ได้รับ ศิลปะ และหลักนิติธรรม ในขณะที่ดินแดนนอกจักรวรรดิก็คือดินแดนของคนที่ไม่มีเหตุมีผล ป่าเถื่อน โหดเหี้ยม และไร้อารยธรรม

Herodotus (484 - 425 ปีก่อนคริสตกาล) นักประวัติศาสตร์ชาวกรีกผู้ที่เกิดในจักรวรรดิเอ็กซีมีเนท (Achaemenid Empire) กล่าวถึงกษัตริย์ไซรัสที่สองแห่งเปอร์เซีย (Cyrus II of Persia หรือ Cyrus the Great) ผู้ซึ่งผนวกดินแดนต่าง ๆ ของเปอร์เซียว่า แม้ดินแดนของพระองค์จะอยู่ภายใต้จักรวรรดิเปอร์เซียอันยิ่งใหญ่ก็ตาม กลับทรงแนะนำให้พลเมืองไม่ออกเดินทางข้ามเขตภูเขาไปยังส่วนอื่นของจักรวรรดิโรมันเพราะเป็นการฟุ่มเฟือยและทำให้จิตวิญญาณแห่งการต่อสู้ลดน้อยลง ซึ่งอาจนำไปสู่การตกเป็นทาสได้ในที่สุด (Herodotus, *The Histories*: 1.143; Vlassopoulos, 2010, p.50) ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่า สำหรับนักประวัติศาสตร์ชาวกรีกแล้ว ความสำเร็จในการขยายดินแดน ไม่ได้นำไปสู่เสรีภาพที่เพิ่มขึ้นของพลเมืองในรัฐเสมอไป อย่างไรก็ตาม สำหรับนักประวัติศาสตร์และนักการเมืองชาวโรมันอย่าง Sallust (86 - 35 ปีก่อนคริสตกาล) กลับมองว่า การส่งเสริมแนวคิดเรื่องเสรีภาพในโรมได้นำมาซึ่งการขยายอาณาเขตของจักรวรรดิในตัวของมันเอง Sallust กล่าวว่าเมื่อเสรีภาพของผู้คนในโรมันโบราณได้รับการปกป้องให้ปลอดภัย รัฐก็เพิ่มแรงปรารถนาในการสร้างความแข็งแกร่งอย่างเพียงพอที่จะเข้ารุกรานดินแดนอื่นได้ (Sallust, *Conspiracy of*

Catiline: cat. 7; Hammer, 2015, p.5) แต่นักประวัติศาสตร์อีกจำนวนหนึ่งกลับมองว่า ความสำเร็จของจักรวรรดิโรมันในการขยายดินแดน กลับนำมาสู่การจำกัดเสรีภาพที่เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังนำมาซึ่งการทำสัญญาที่ดินแดนที่เป็นศัตรูเพิ่มขึ้นด้วย การตั้งสถานะของตนในฐานะผู้รุกรานที่มีศักยภาพนี้ ในท้ายที่สุดแล้ว ทำให้เสรีภาพของพลเมืองต้องถูกแทนที่ด้วยเหตุผลเรื่องการรักษาความมั่นคงปลอดภัยเหนือดินแดน ตัวอย่างเช่น ในงานของนักคิดสมัยใหม่อย่างมองเตสกีเออ (Montesquieu) มองว่า อำนาจและการขยายตัวของอาณาจักรโรมัน ไม่ได้เป็นผลมาจากเสรีภาพของชาวโรมันดังที่ Sallust กล่าวอ้าง แต่เป็นผลพวงมาจากระบบเศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนความระหองระแหงภายในเป็นการเข้ารุกรานดินแดนภายนอกอื่น ๆ แทน (Montesquieu, 1748/1989: 22; Hammer, 2008, p.148, 162; Vlassopoulos, 2010, p.64) ในสายตาของมองเตสกีเออ จักรพรรดิโรมันแสดงบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำเผด็จการที่ใช้อำนาจเด็ดขาด (Despotism) ผู้ซึ่งความทรงเกียรติและอำนาจไม่ใช่ขึ้นอยู่กับคุณธรรม

เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศกับมโนทัศน์ว่าด้วยสงครามและความรุนแรงในการเมืองกรีกและโรมันโบราณ

สำหรับการอธิบายมุมมองของสงครามและความรุนแรงทางการเมืองในกรีกและโรมันโบราณผ่านมิติของเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้มุมมองของสังคมนิยมและมาร์กซิสต์ เป็นหลัก โดยจากมุมมองของสังคมนิยมในทางเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มีต่อการทำสงครามของกรีกและโรมันคลาสสิกนั้น ผู้ศึกษาพบว่า ในขณะที่ทฤษฎีอย่างสำนักพาณิชย์นิยม (Mercantilism) อธิบายประเด็นเรื่อง 'อำนาจ' ในลักษณะที่สามารถใช้แลกเปลี่ยนหรือรวมเป็นหนึ่งเดียวกับประเด็นเรื่องวัตถุหรือสินค้าต่างๆ เช่น ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ได้ และทฤษฎีของสำนักประกอบสร้างนิยม (Constructivism) มองว่า อำนาจทางการเมืองเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคม อัตลักษณ์ของผู้คน และวัฒนธรรมภายในรัฐ แนวคิดสังคมนิยมแบบดั้งเดิมกลับให้ความสำคัญกับอำนาจรัฐ และมองว่าอำนาจเป็นสิ่งที่เป็นอิสระต่อวัตถุนิยมต่างๆ และเครือข่ายความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยที่วัตถุนิยมอย่างเศรษฐกิจ ก็เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของอำนาจเท่านั้น

(Lebow, 2008, p.27) นอกจากนี้ ตามมุมมองของสังคมนิยมแล้ว เมื่อรัฐแต่ละรัฐตกอยู่ในสภาวะที่ไม่มีรัฐบาลโลกคอยควบคุม รัฐต่าง ๆ ดังกล่าว จึงต่างสะสมและแสวงหาอำนาจเพื่อปกป้องรัฐของตนเอง โดยที่ไม่สามารถไว้วางใจรัฐอื่น ๆ ได้เลย โดยนัยนี้ มุมมองของสังคมนิยมไม่ได้สนับสนุนให้เกิดสงครามหรือความรุนแรง หากแต่มองว่าสงครามและความรุนแรงอาจจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้หากอำนาจเดิมตระหนักว่าตนถูกทำให้สิ้นคลอนไป

กล่าวเฉพาะในกรีกโบราณ ชาวกรีกนิยมใช้คำศัพท์ 2 คำ เมื่อกล่าวถึงคำว่า 'อำนาจ' ได้แก่ *kratos* และ *dunamis* แม้ในช่วงศตวรรษที่ 5 ชาวกรีกจะไม่ได้แบ่งคำทั้ง 2 นี้อย่างชัดเจน แต่คำว่า *kratos* ก็มีนัยทางความหมายว่าเป็นพื้นฐานให้กับคำว่า *dunamis* ซึ่งโดยทั่วไปแล้วคำนี้จะถูกใช้ในลักษณะของอำนาจในเชิงการมีสมรรถภาพทางวัตถุ (material capability) และสมรรถภาพทางวัตถุที่เหนือกว่านี้ ก็มีความหมายต่อเนื่องไปสู่การเอาชนะในสงครามหรือการบังคับได้ ดังเช่นที่ปรากฏในงานของ Homer ที่ใช้คำว่า *kratos* ในความหมายของอำนาจเชิงกายภาพเพื่อเอาชนะศัตรู ส่วน *dunamis* มักจะถูกใช้เพื่อกล่าวถึงแนวคิดของการบังคับ (force) ทางกายภาพ (ภายใต้การใช้อำนาจแบบ *kratos*) (Lebow, 2008, p.30) แนวคิดเรื่องอำนาจในเชิงสมรรถนะทางวัตถุ หรือ *kratos* และอำนาจเชิงการแสดงออก หรือ *dunamis* เป็นสิ่งที่ผูกติดกับคำศัพท์อีกคำ นั่นก็คือ *arché* ซึ่งก็คือการปกครองเหนือผู้อื่นหรือสิ่งอื่น กล่าวคือ การปกครองแบบ *arché* สามารถถือกำเนิดขึ้นมาได้จากอำนาจแบบ *kratos* และถูกรักษาได้โดยอำนาจแบบ *dunamis* (Kirshner, 2009, p.30) ด้วยเหตุนี้ ในมุมมองของกรีกโบราณ อำนาจจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกได้จากการมีสมรรถภาพทางวัตถุ ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือการมีอำนาจในทางเศรษฐกิจนั่นเอง ตัวอย่างเช่น การรักษาอำนาจในการปกครองเหนือเมืองอื่น ๆ ของชาวเอเธนส์ ซึ่งเป็นหนึ่งในนครรัฐกรีกโบราณ ที่ดำเนินการโดยการขยายอาณาเขตและการค้าเชิงพาณิชย์ รวมทั้งการรักษาลำดับชั้นระหว่างเอเธนส์และเมืองต่าง ๆ ผ่านการแลกเปลี่ยนเครื่องบรรณาการต่าง ๆ ให้กับเอเธนส์ (Kirshner, 2009, p.30)

ประเด็นทั้งหมดที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการค้าขายและการทำสงครามของกรีกโบราณตามแนวคิดแบบสังคมนิยม กล่าวคือ การรักษาไว้ซึ่งอำนาจของเอเธนส์กับนครรัฐหรือเมืองอื่น ๆ ก็คือการรักษาความสัมพันธ์ทางลำดับชั้น (Hierarchy) เชิงอำนาจทางการค้าและการแลกเปลี่ยนบรรณาการ

ระหว่างเอเธนส์กับนครรัฐหรือเมืองต่าง ๆ นั้น และหากเมืองใดเกิดการท้าทายความสัมพันธภาพลำดับชั้นดังกล่าว ก็จะเป็นศัตรูกับเอเธนส์และนำไปสู่การทำสงครามระหว่างกัน และทำให้สถานะการเป็นเมืองคู่ค้าหมดไปในที่สุด ตัวอย่างเช่น เมื่อชาวเอเธนส์รับรู้ข่าวชาวเมลเลียน (Melian) ต้องการเป็นกลางมากกว่าที่จะอยู่ข้างเดียวกับเอเธนส์ ชาวเอเธนส์จึงต้องประกาศสงครามกับชาวเมลเลียนเพื่อขยายอาณาเขตทางอำนาจของตนให้ครอบคลุมเมืองมิลอส (Miles) ด้วยกลัวว่าการตัดสินใจเป็นอิสระจากเอเธนส์ของชาวเมลเลียนดังกล่าว อาจจะนำไปสู่การเสริมสร้างอำนาจที่เพิ่มขึ้นของพันธมิตรของชาวเมลเลียน อันเป็นการท้าทายลำดับชั้นของอำนาจ ที่นำไปสู่การลดลงและคลี่คลายฐานอำนาจของอาณาจักรเอเธนส์ในอนาคตในที่สุด (Kirshner, 2009, p.30)

สำหรับกรีกโบราณ สงครามนอกจากจะนำมาซึ่งการทำลายล้างศัตรูในทางกายภาพ (การเสียชีวิตในสงคราม) แล้ว ยังรวมไปถึงการทำลายล้างระบบการเกษตร ระบบการเลี้ยงสัตว์ สิ่งก่อสร้างและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในภาคเกษตรกรรมของดินแดนศัตรู ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจการค้าในบริบทของความสัมพันธภาพระหว่างประเทศอีกด้วย (Thorne, 2001, p.226) ตัวอย่างเช่น การทำลายล้างทุ่งเกษตรกรรมและและเมล็ดพันธุ์พืชอย่างบาร์เลย์และข้าวสาลีซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นของแอตติกา (Attica) ในช่วงสงครามเปโลโปนีเซียน โดยเฉพาะการรุกรานในช่วง 431 - 425 ปีก่อนคริสตกาล ไม่เพียงแต่ทำลายความมั่นคงทางอาหารของเอเธนส์เท่านั้น ยังส่งผลสำคัญต่อการหดตัวของภาคเศรษฐกิจในการส่งออกสินค้าเกษตรของเอเธนส์ด้วย (Thorne, 2001, p.250) ในทางตรงกันข้าม สำหรับประวัติศาสตร์โรมัน ทั้งยุคสาธารณรัฐโรมัน และยุคจักรวรรดิโรมัน สงครามไม่ได้เกิดจากการแข่งขันทางการค้า และผลสืบเนื่องจากสงครามก็มีเพียงการผนวกเอาดินแดนที่แพ้สงครามเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรโรมันเท่านั้น นอกจากนี้ อาณาจักรโรมันก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากการเป็นผู้ชนะสงครามในการเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ทางการค้าหรือเศรษฐกิจจากดินแดนที่แพ้สงคราม ยกเว้นการเสียภาษีเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบริการจากส่วนกลางเท่านั้น รวมถึงการค้าขายระหว่างโรมกับเมืองที่แพ้สงครามให้กับโรมและถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโรม ก็ไม่ได้เป็นลักษณะของนโยบายทางเศรษฐกิจระหว่างเมือง แต่เป็นลักษณะของความพึงพอใจระหว่างคู่ค้าของดินแดนแต่ละชนิดต่างหาก (Finley, 1974, pp.156 - 158)

ในส่วนของมุมมองเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศในแนวทางมาร์กซิสต์แสดงให้เห็นว่า การทำสงครามเป็นปัจจัยพื้นฐานของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมอย่างมาก กล่าวคือ ในประเด็นแรกเป็นที่แน่นอนว่า การเปลี่ยนสถานะจากพลเมืองเป็นทาสของเหยื่อในสงครามที่มีจำนวนมากและต่อเนื่องตลอดประวัติศาสตร์โบราณ และทาสเหล่านี้ก็คือกำลังหลักในแรงงานของกรีกและโรมันโบราณอีกด้วย (ดูรายละเอียดใน Finley, 1974, p.72) ข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่า ในยุคสมัยของ Caesar ถูกกล่าวถึงว่าจะต้องรับผิดชอบต่อทาสจำนวนหนึ่งล้านคนในช่วงของการสู้รบที่เกอส์ (Gaul) ในช่วง 58 - 51 ปีก่อนคริสตกาล นอกจากนี้ ในงานเขียนช่วงกลางศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสตกาล Xenophon รายงานว่า ในช่วงครึ่งศตวรรษก่อนหน้า Nicias นายพลเอเธนส์โบราณเป็นเจ้าของทาสถึงหนึ่งหมื่นคน โดยทาสเหล่านี้มีหน้าที่ทำงานในเหมืองแร่เงิน ในขณะที่ชายอีกผู้หนึ่งมีทาสประมาณหกพันคน และชายคนที่สามมีทาสประมาณสามพันคน

Finley (1974, p.156) เสนอว่า สำหรับกรีกโบราณแล้ว สงครามเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการกดขี่ขูดรีดแบบเปิดเผย ที่ซึ่งความเป็นทาสและรูปแบบอื่น ๆ ของแรงงานที่ไม่มีความเป็นอิสระ (Dependent Labour) แพร่หลายได้โดยที่ไม่ต้องคำนึงถึงความชอบธรรมในการทำสงคราม หรืออุดมการณ์ของผู้ชนะในสงครามหรืออาณาจักร ในงานของอริสโตเติล (Aristotle) เรื่อง the Politics (1333b) อริสโตเติลให้เหตุผลของการที่นักการเมือง (statemen) จะต้องรู้ศิลปะของสงครามว่า “เพื่อเป็นเจ้านาย (Masters) ของผู้ซึ่งสมควรจะถูกทำให้เป็นทาส” นอกจากนี้ สำหรับกรีกโบราณแล้ว ชัยชนะทางการทหารยังถือเป็นตัวแปรหลักในการสะสมทุนและการขูดรีดทางเศรษฐกิจของดินแดนในอดีตทั้งหลาย แม้จะไม่ใช่การขูดรีดแรงงานในระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่การทำสงครามก็แสดงให้เห็นถึงการขูดรีดระหว่างรัฐที่มีอำนาจในเชิงทหารมากกว่าต่อรัฐศัตรูและรัฐเล็กๆ ในอารักขาที่มีความอ่อนแอ ดังที่ทูซิดีสกล่าวว่าการขยายอาณาจักร (empire) และการต่อสู้กับเปอร์เซียของกรีกเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ในเมื่อพันธมิตรของกรีกกดดันอยู่ตลอดเวลาให้ขยายอำนาจอันเนื่องมาจากความหวาดกลัวที่มีต่อเปอร์เซีย และในเวลาต่อมาก็เพื่อเกียรติยศ ผลกำไรและผลประโยชน์ส่วนตัวทางเศรษฐกิจที่กรีกและพันธมิตรจะได้รับ ด้วยเหตุนี้ ทูซิดีสจึงสรุปแรงกระตุ้นหลัก ๆ ที่ก่อให้เกิดสงครามระหว่างกรีกและเปอร์เซียทั้งหมด

3 ปัจจัย ได้แก่ เกียรติยศ ความกลัว และผลกำไรหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Thucydides, *The History of Peloponnesian War*: 1.75 - 1.76) อีกทั้ง Thucydides (*The History of Peloponnesian War*: 6.24) ยังยอมรับว่าความคาดหวังในเรื่องของการได้รับกำไรหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการทำสงครามซึ่งนำไปสู่การสะสมทุนของดินแดนผู้รุกราน เป็นแรงกระตุ้นเบื้องต้นของชาวเอเธนส์ในการตัดสินใจทำสงครามกับซิซิลี (Sicily) ในปี 415 ก่อนคริสตกาลด้วย การสะสมทุนของอาณาจักรเอเธนส์ยุคโบราณผ่านการขูดรีดเก็บค่าใช้จ่าจ่ายกับชนเผ่าที่ต้องการการอารักขาก็เป็นอีกประเด็นที่เกี่ยวข้องและมีความน่าสนใจ กล่าวคือ นครรัฐต่าง ๆ ของกรีกโบราณประกอบไปด้วยรัฐใหญ่ที่สะสมอำนาจและทรัพย์สิน และรัฐเล็ก ๆ รวมถึงชนเผ่าที่ไม่มีสถานะเป็นรัฐ ซึ่งต้องการการปกป้องดูแลจากรัฐใหญ่ ส่วนหนึ่งของช่องทางในการสะสมความมั่งคั่งของรัฐใหญ่ ๆ อย่างเอเธนส์ ก็คือการได้รับค่าจ้างในการให้ความคุ้มครองรัฐเล็กๆ หรือชนเผ่า ที่มีศักยภาพในการจ่ายค่าจ้าง ในขณะที่ภาคส่วน (Sector) ที่ยากจนก็จะไม่ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ (Finley, 1986, p. 79)

ในส่วนของโรมันโบราณ แม้โรมจะไม่ได้ใช้ประโยชน์จากการเป็นผู้ชนะสงครามในการเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ทางการค้าหรือเศรษฐกิจจากดินแดนที่แพ้สงคราม ยกเว้นการเสียภาษี ดังที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ แต่เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมจะพบว่า ผลจากการทำสงครามขยายอาณาจักรโรมันในช่วงต้น (early Roman Empire) นำไปสู่การเกิดขึ้นของทาสเชลยศึกผู้ที่เป็นอดีตพลเมืองของรัฐศัตรูของโรม ซึ่งส่งผลต่อการก่อตัวของวิธีการผลิตแบบทาส (slave mode of production) อันเป็นวิธีการผลิตดั้งเดิมสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีวิธีการผลิตรูปแบบอื่นๆ ที่เราพบเจอและเข้าใจกันในปัจจุบัน (Finley, 1986, p.74) นอกจากนี้ ยังปรากฏหลักฐานเชิงตัวอักษรในสนธิสัญญาต่าง ๆ ของโรมและพันธมิตรต่อการรุกรานศัตรูถึงการแบ่งสรรของที่ได้รับจากการขโมยในดินแดนศัตรูระหว่างพันธมิตรด้วยตนเองอีกด้วย แม้ Finley (1986, p.77) จะยอมรับว่าประวัติศาสตร์ของกรีซและโรมมักจะไม่ให้ความสนใจกับปัจจัยเชิงวัตถุที่เป็นสาเหตุและตัวแปรของสงคราม และมุ่งกล่าวถึงความสำเร็จอย่างต่อเนื่องของหลักการเจรจาทางการทูตและผลสรุปทางการเมืองของการมีอาวุธและกองกำลังมากกว่า แต่จากหลักฐานทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นเราอาจสรุปได้ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจการเมืองทั้งการทำให้ศัตรูเป็นทาสและการสะสมทุนทางเศรษฐกิจดังกล่าว ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับการทำสงครามของชาวกรีกและโรมันนั่นเอง

บทสรุป

ในขณะที่มุมมองด้านสันติภาพในปัจจุบันมองว่าสงครามเป็นสิ่งที่ไม่น่าพึงปรารถนา การสำรวจมโนทัศน์ว่าด้วยสงครามและความรุนแรงของชาวกรีกและโรมันทั้งหมดที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามโนทัศน์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ภายใต้พื้นที่ทางการเมืองของกรีกและโรมันยุคโบราณ กล่าวคือ มุมมองที่เกี่ยวข้องกับสงครามและความรุนแรงแสดงบทบาทที่สำคัญต่อความสัมพันธ์ในทางการเมือง อีกทั้งยังเป็นมโนทัศน์ที่ถูกต้องชอบธรรมในตัวของมันเองและยังผูกติดกับภาระหน้าที่ของความเป็นพลเมืองกรีกและโรมัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ทั้งจากมุมมองในเชิงปรัชญาและเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศในมิติของสังคมนิยมและมาร์กซิสต์อีกด้วย แม้ว่าในหลายครั้ง การหลีกเลี่ยงการเกิดสงครามจะกระทำได้ผ่านกระบวนการทางการเมือง เช่น การประชุมสภาของชาวเอเธนส์เพื่อตกลงว่าจะเปิดสงครามกับรัฐที่ต่อต้านหรือทรยศต่อชาวเอเธนส์หรือไม่ หรือความพยายามในการเจรจาต่อรองของฝ่ายเอเธนส์กับชาวมิเลียนเพื่อชักจูงให้ชาวมิเลียนเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับชาวเอเธนส์ ซึ่งหากชาวมิเลียนไม่ทำตาม ก็จะถูกกองกำลังเอเธนส์ที่ล้อมเมืองไว้เข้าปราบปราม ดังที่ปรากฏในบทสนทนาของชาวมิเลียน (Melian Dialogue; Thucydides, *The History of the Peloponnesian War*: 5.84.2) แต่สิ่งนี้ไม่ได้หมายความว่า การสู้รบในสงครามของชาวกรีกและโรมันจะไม่ได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมือง ดังจะเห็นได้จากการพิจารณาถึงหน้าที่ประการหนึ่งของพลเมืองเอเธนส์เมื่ออายุได้ 18 ปี ก็คือการเข้าร่วมรบในสงคราม เนื่องจากผลของสงครามมีผลกระทบโดยตรงต่อสถานะของความเป็นพลเมือง นอกจากนี้ สงครามและการสร้างสนธิสัญญาหลังสงคราม ก็ถือเป็นเครื่องมือหลักในการแผ่ขยายอำนาจอิมพีเรียลของดินแดนของชาวโรมันด้วย สงครามและการใช้ความรุนแรงในกรีกและโรมันยุคโบราณ จึงเป็นสิ่งที่ถูกจัดว่าเป็นประเด็นสาธารณะ (Public Issue) ที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของการเมือง นอกจากนี้ การศึกษาในทศวรรษดังกล่าว ยังแสดงให้เห็นว่า การอ้างความถูกต้องชอบธรรมหรือความยุติธรรมในการทำสงครามนั้น ขึ้นอยู่กับฝ่ายที่ชนะสงครามเท่านั้นอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ชาวกรีกเน้นย้ำถึงหน้าที่ของความเป็นพลเมืองในการทำสงคราม และการแบ่งแยกความเป็น 'เรา' หรือนครรัฐต่าง ๆ ในกรีกโบราณ และ

‘เขา’ หรือศัตรูของชาวกรีก อย่างชัดเจน รวมถึงความพ่ายแพ้จากสงคราม นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานะจากพลเมืองที่เสรีเป็นทาสของรัฐที่ชนะสงคราม อันแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ของการไม่ได้ก็ต้องเสีย (zero-sum game) ของการทำสงครามในทางการเมือง ในทางตรงกันข้าม มุมมองด้านสงครามของชาวโรมันได้ถูกพัฒนาให้เป็นเรื่องของเกียรติยศควบคู่ไปกับการสร้างพันธมิตรและสนธิสัญญาระหว่างโรมกับอาณาจักรต่างๆ ที่เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ภายหลังสงคราม ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว การออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างสงครามและการเมืองดังกล่าวได้ช่วยเสริมให้เกิดการแผ่ขยายอาณาเขตของจักรวรรดิโรมันในช่วงหลังจากยุคสาธารณรัฐ ซึ่งแม้ว่าจักรวรรดิโรมันจะกินอาณาเขตอันกว้างใหญ่ไพศาล แต่วิธีการดังกล่าวก็ช่วยทำหน้าที่รักษาความสัมพันธ์ระหว่างโรมซึ่งเป็นเมืองแม่ และเมืองลูกอื่น ๆ ในจักรวรรดิไว้ได้อย่างดี

รายการอ้างอิง

- Bickford, S. (2009). This Way of Life, This Contest: Rethinking Socratic citizenship. In Salkever, S. (ed.) *The Cambridge Companion to Ancient Greek Political Thought*. (pp.126-155). Cambridge: Cambridge University Press.
- Black, A. (2009). *A World History of ancient Political Thought*. Oxford: Oxford University Press.
- Finley, M. I. (1983). *Politics in the ancient World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Finley, M. I. (1986). *Ancient History: evidence and models*. New York: Viking Penguin.
- Finley, M. I. (1974). *The Ancient Economy*. California: University of California Press.
- Hall, J. M. (2008). International Relations. In Sabin, P., Wees, H. V., Whitby, M. (eds.) *The Cambridge History of Greek and Roman Warfare Vol. 1 Greece, the Hellenistic world and the rise of Rome*. (pp. 85-107). Cambridge: Cambridge University Press.
- Hammer, D. (2008). *Roman Political Thought and the Modern Theoretical Imagination*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Herodotus, Translated by A. D. Goodley. (1920). *The Histories*. Cambridge: Harvard University Press.
- Kirshner, J. (2009). Realist Political Economy: Traditional Themes and Contemporary Challenges. In Blyth, M. (ed.) *Routledge Handbook of International Political Economy (IPE): IPE as a Global Conversation*. (pp. 36 - 47). London: Routledge.
- Lane, M. (2014). *Greek and Roman Political Ideas: a pelican introduction*. London: Penguin Books.

- Lebow, R. (2008). The Ancient Greeks and Modern Realism: Ethics, Persuasion, and Power. In Bell, D. (ed.) *Political Thought and International Relations: Variations on a Realist Theme*. Oxford: Oxford University Press.
- Levi, M. A. (1968). *Political Power in the ancient World*. New York: A Mentor Book.
- Marlin-Bennett, R. (2010). *International Political Economy: Overview and Conceptualization*, Retrieved October 18, 2019, from <https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-239#acrefore-9780190846626-e-239-div2-0007>
- Montesquieu, Translated by A. M. Cohler, B. C. Miller, H. S. S. (1748/ 1989). *The Spirit of Laws*. tone. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sallust, Translated by J. S. Watson. (1899). *Conspiracy of Catiline*. New York: Harper and Brothers.
- Sidebottom, H. (2007). International Relations. In Sabin, P., Wees, H. V., Whitby, M. (eds.) *The Cambridge History of Greek and Roman Warfare Vol.2 Rome from the late Republic to the late Empire*. (pp. 235 – 269). Cambridge: Cambridge University Press.
- Thorne, J. A. (2001). Warfare and Agriculture: the economic impact of devastation in classical Greece. *Greek, Roman, and Byzantine Studies*, 42(1), 225 – 253.
- Thucydides, Translated by R. Warner. (2000). *The History of the Peloponnesian War*. London: Penguin.
- Vlassopoulos, K. (2010). *Politics: Antiquity and Its Legacy*. London: I. B. Tauris.